

Il Trecento

Medioevo

Per gli umanisti è il periodo che intercorre fra la fine dell'età classica e la loro epoca

Per gli illuministi non è una media aetas, ma il polo opposto dell'epoca moderna

Per i romantici è la fonte della vita spirituale e della produzione artistica dei popoli europei

Per i positivisti è uno stadio evolutivo proprio di tutti i popoli

476: caduta ufficiale dell'Impero romano d'occidente

1453 – caduta di Costantinopoli, fioritura umanistica

1492 – scoperta dell'America

Si è tornati alla definizione tradizionale: **il periodo che intercorre fra la classicità e l'Umanesimo, o il Rinascimento**

Jan Lejár, *La letteratura ceca medievale. Definizione concettuale e struttura evolutiva*, Udine, Forum, 2003

Svatý Václav – Praha, Václavské náměstí

Svatý Václave

Nejstarší zápisy písně *Svatý Václave* z poslední čtvrtiny 14. století - tedy z doby nejméně o sto let mladší, než je předpokládána doba jejího vzniku - mají tři sloky, které zde otiskujeme. Není vyloučeno, že původně píseň měla jen první z nich, obsahující představu sv. Václava jako věčného panovníka Čech. Třísloková verze se začala pravděpodobně ještě v době předhusitské rozrůstat o další sloky (vznikla tak verze pěti- a devítisloková).

Svatý Václave,
vévodo české země,
kněže¹⁾ náš,
pros za ny Boha,
svatého Ducha!²⁾
Kyrieleison!

Nebeskéť jest dvorstvo³⁾ krásné,
blazě tomu, ktož tam pójde:⁴⁾
v život věčný,
ohně jasný
svatého Ducha!
Kyrieleison!

Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave!
Kyrieleison!

1) kněže kníže — 2) Boha, svatého Ducha píseň se obrací prostřednictvím sv. Václava k Bohu-sv. Duchu, utěšiteli a přímluveci — 3) dvorstvo služba a život při dvoře nebeského krále — 4) pójde přijde

O San Venceslao

O San Venceslao,
duca della terra ceca,
principe nostro,
prega per noi Iddio,
lo Spirito santo!
Kyrie eleison!

Celeste è il bellissimo regno,
beato chi vi giunge:
alla vita eterna,
al chiaro fuoco
dello Spirito santo!
Kyrie eleison!

Imploriamo il tuo aiuto,
abbi pietà di noi,
consola chi è triste,
scaccia ogni male
o San Venceslao!
Kyrie eleison!

Dalimilova Kronika – Cronaca di Dalimil

intorno al 1300

Autore ignoto: Dalimil per convenzione, nome attribuito dalla storiografia barocca

Registra la storia ceca dall'arrivo del mitico progenitore Čech fino all'incoronazione di Giovanni di Lussemburgo (1311); è trattato storico, manifesto politico, poema epico

Trattato storico: si basa su cronache latine precedenti, alle quali attinsero anche i «falsari» ottocenteschi

Manifesto politico: formula l'ideologia della classe nobiliare

Poema epico: epica eroica europea

versi dal numero disuguale di sillabe (bezrozměrný verš)

https://archive.org/stream/dalimilovakronik00dali/dalimilovakronik00dali_djvu.txt

II. O POČÁTKU NÁRODA ČESKÉHO.

[...]

I pravil Čech k svému sboru:

»Podejděmež pod tuto horu,
dětem, skotu odpočinem
a snad se tu se smutkem minem.«

Z rána, když vzešla zoře,
byl Čech sám sedmý na té hoře,
i s niž všechnu zemi ohledal
a dále jim jíti nedal,
řka: »Zemi máme po své vůli.
budou nám z ní plné stoly
zvěři, ptáků, i ryb, včel dosti,
proti nepřátelům pevná dosti.«

Jako by se dnes na poušti stalo,
kde by jim nic nepřekáželo,
s té hory ima zemi zřeli,
proto té hoře Ř í p převzděli.

Napřed chleba neměli,
maso a ryby jedli.
První rok novinu zkopali
a druhý rok rádlem zorali.

Ale že jejich starostovi Čech říkali,
pro něho zemi Čechy nazvali.

Dalimilova kronika

Z *Dalimilovy kroniky* vyjímáme tři ukázky: kapitolu 8 o zvolení Přemysla Oráče knížetem, tj. pověst o počátcích přemyslovského rodu; dále kapitolu 83 a 86 o prvních letech vlády Přemysla Otakara II. a zvratu v jeho smýšlení, jenž v básnickově pojetí vedl nejprve k pronásledování české šlechty a pak ke králově vlastní zkáze; a konečně kapitolu 103, v níž autor apostrofuje nově zvoleného Jana Lucemburského. (Toto číslování kapitol zavedla teprve poslední edice kroniky; ve starších vydáních mu odpovídají kapitoly 6-7, 89 a 92, 106.)

8. O Přemyslově volení

Když sobě ten div ukázachu
a Přemysla potázachu,
které by bylo znamenie¹⁾
suché otky²⁾ vzekvetenie,
tehdy jim Přemysl odpovědě
řka: „To já vám vše povědě.
Otká suchá jest znamenie
mého chlapieho urozenie.³⁾
Ale žet jest brzo vzkvetla,
jakž vám Libušě jest řekla,
mój rod z chlapieho pořáda⁴⁾
dojde králového řáda.
Pěti prameny budu kvísti.
To budú na knížě čistí,
že ze mne bude kněžstvo⁵⁾ patero,
ale brzo zhyne čtvero.⁶⁾
Páté⁷⁾ vzektve velmi krásně

1) *které by bylo znamenie* co znamená — 2) *otka* násada s kovovým ostřím na odstraňování hlíny z radlice —
3) *chlapieho urozenie* selského původu — 4) *pořád* stav —
5) *kněžstvo* knížectví — 6) *čtvero* tj. žatecké, slavníkovské, moravské a zlické — 7) *páté* tj. české

L'elezione di Přemysl

Quando videro quel portento
domandarono a Přemysl
quale fosse il significato
della fioritura di quel ramo secco,
allora Přemysl rispose loro
dicendo: «Vi dirò ogni cosa.
Il ramo secco significa
la mia origine contadina.
Ma la rapida fioritura
come Libuše vi ha già detto
significa che da contadina
la mia stirpe diverrà regale.

Alexandreida (Alexander Boemicalis) – *Alessandreide ceca*

intorno al 1300

Poema su Alessandro Magno

Autore ignoto, poeta imbevuto di cultura latina

Spunti:

- omonimo poema epico tedesco di Ulrich von Etzenbach, poeta di corte del re Přemysl Otakar II
- *Alessandreide* latina di Gualtiero di Châtillon

La storia ceca si insinua nella tematica classica

Ottonario

ALEXANDER VELIKÝ

*Aristotelovi ze Stagyru,
řediteli lycea v Athénách*

Můj veliký a milovaný učiteli, drahý Aristotele!

Dlouho, velmi dlouho jsem vám nepsal; ale jak víte, byl jsem příliš zaměstnán věcmi válečnými, a když jsme táhli Hyrkanií, Drangianou a Gedrosií, když jsme dobývali Baktrie a postupovali za Indus, nebylo pokdy ani chuti sáhnout k peru. Nyní jsem už několik měsíců zpátky v Susách; ale zase bylo nad hlavu starostí s administrativou, s jmenováním úředníků a s likvidováním všelikých pletich a povstání, že jsem se dodnes nedostal k tomu, abych vám něco o sobě napsal. Pravda, víte zhruba z úředních zpráv, co se událo; ale jak má oddanost k vám, tak má důvěra ve váš vliv na vzdělané kruhy hellenské mne ponoukají, abych vám opět jednou otevřel své srdce jako svému uctívanému učiteli a duchovnímu vůdci.

Vzpomínám si, jak jsem vám před lety (jak dávno mi to už připadá!) psal pošetilý a nadšený dopis nad hrobem Achilleovým; bylo to na prahu mé perské výpravy, a já jsem tehdy přísahal, že mým vzorem pro život bude statečný Peleovec.

Karel Čapek, *Kniha apokryfů*
(Il libro degli apocrifi), 1932, 1945

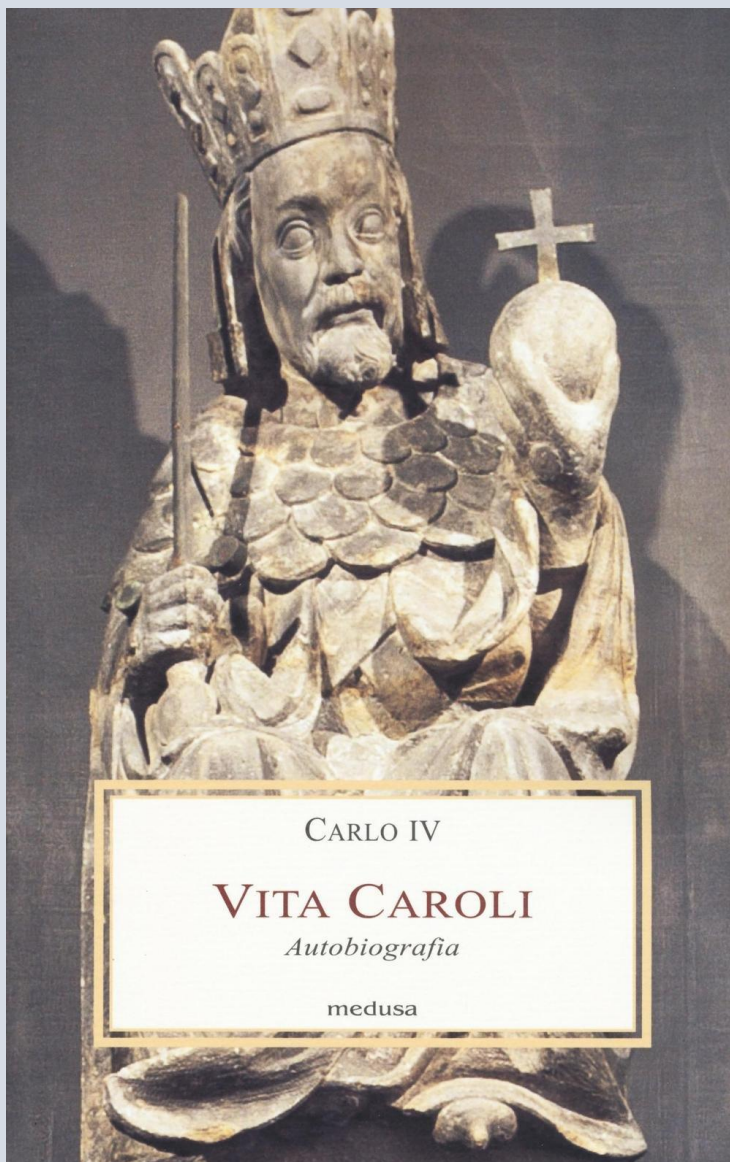
Karel IV.

Incoronato imperatore nella
cattedrale di Bonn nel 1346

Incoronato re di Boemia a Praga
nel 1347, insieme alla moglie
Bianca di Valois

Carlo IV di Lussemburgo, 1316-1378

Autobiografia scritta in latino dall'imperatore del Sacro Romano Impero Carlo IV (1316-1378). Nato a Praga il 14 maggio 1316 da Elisabetta, l'ultima discendente della stirpe reale boema dei Přemyslidi, e da Giovanni di Lussemburgo, re di Boemia, Carlo trascorse l'infanzia presso la corte del re di Francia, fu poi in Italia signore di Lucca, quindi richiamato in Boemia all'età di diciassette anni. Le vicende dell'infanzia e della giovinezza di Carlo sono narrate in questa singolare autobiografia, scritta con stile sobrio ed elegante, spaziando lungo un arco di tempo che va dal 1316 al 1346, anno della sua elezione a imperatore. La traduzione italiana (qui la copertina) è stata pubblicata nel 2016.

Vita Caroli

«Quando giungemmo in Boemia, non trovammo né padre, né madre, né fratello, né sorelle, né alcuna persona conosciuta. Avevamo completamente dimenticato anche la lingua ceca, ma in seguito la imparammo nuovamente, così da parlare e comprendere come qualsiasi altro ceco. Per grazia di Dio sapevamo parlare, scrivere e leggere non solo in ceco, ma anche in francese, italiano, tedesco e latino al punto da padroneggiare queste lingue alla stessa maniera».

(intorno al 1370)

Univerzita Karlova (Università Carolina)

<http://www.cuni.cz/>

Littera foundationis (7 aprile 1348)

Littera foundationis

Vogliamo che dottori, maestri e studenti di qualsiasi facoltà, insieme e individualmente, qualunque sia la loro provenienza, in viaggio e durante la loro permanenza, siano posti sotto la protezione della nostra maestà, fornendo a ciascuno assicurazione che tutti i privilegi e le libertà concessi in virtù del potere regio, e che sono goduti da dottori e studenti sia nell'ateneo parigino, sia in quello bolognese, saranno dati a chiunque verrà qui, e sarà nostra cura garantire che queste libertà siano da tutti conservate intatte.

Scuole parrocchiali (a Praga erano 25)

Istruzione di base: **trivio** - grammatica, retorica, dialettica

quadrivio - aritmetica, geometria, astronomia, musica

Universitas (1348, ma le prime lezioni di teologia si tennero già nel 1347)

Quattro facoltà: Teologia, Giurisprudenza, Medicina e Arte (Arti liberali, in seguito Filosofia)

Titoli: Baccelliere, Maestro e Dottore

I membri dell'universitas si dividevano in quattro «nazioni universitarie» in base a un criterio geografico, e non nazionale in senso moderno:

1. la nazione ceca (studenti provenienti dall'Europa centrale, anche da Moravia e Ungheria)
2. la nazione polacca (studenti provenienti da Lusazia, Slesia, Prutenia, Lituania ecc.)
3. la nazione sassone
4. la nazione bavarese

Jan Hus, 1371-1415

Teologo, dal 1402 predicatore nella Cappella praghese detta di Betlemme, dal 1409 rettore dell'Università di Praga

© Prague City Line

Betlemské náměstí

Betlemská kaple